

Prace Polonistyczne, seria LXXXI, 2026
ISSN 0079-4791; e-ISSN 2450-9353
<https://doi.org/10.26485/PP/2026/81/22>
Data otrzymania: 30.04.2024
Daty recenzji: (1) 2.07.2024 / (2) 31.08.2024
Data akceptacji: 22.09.2024

Wojciech Kobus

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

DYSKURS MEDIALNY WOKÓŁ SLAMU POETYCKIEGO W POLSCE W LATACH 2004–2024

LE DISCOURS MÉDIATIQUE AUTOUR DU SLAM DE POÉSIE EN POLOGNE ENTRE 2004 ET 2024

MEDIA DISCOURSE SURROUNDING POETRY SLAMS IN POLAND, 2004–2024

(streszczenie)

Artykuł opisuje dyskurs medialny wokół slamu poetyckiego w Polsce i przedstawia analizy tekstów opublikowanych w „Gazecie Wyborczej”, cyfrowym magazynie „Mały Format” oraz na stronach internetowych wydawnictwa Biuro Literackie i blogu literaturoznawcy, dr. Grzegorza Jędrka. Badania opierają się na metodologii analizy dyskursu, wykorzystując narzędzie *Wydźwięk* do oceny emocjonalnego wydźwięku tekstów oraz ekspresywizmów pozytywnych i negatywnych w nich zawartych. Dyskurs slamu poetyckiego interpretowany jest jako działanie społeczne, które kształtuje opinię publiczną i przyczynia się do redefinicji poezji oraz tworzenia wspólnoty. Artykuł podkreśla zmienność w ocenie slamu przez różnych krytyków literackich oraz wpływ mediów na kształtowanie dyskursu publicznego na ten temat. Dodatkowo, opisane są kolejne etapy rozwoju dyskursu, począwszy od publikacji w 2004 roku artykułów Igora Stokfiszewskiego i Jerzego Jarniewiczza, aż po powrót dyskusji na łamy mediów w 2024 roku.

Wojciech Kobus – mgr / M.A., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ul. Wieniawskiego 1, 61-712 Poznań, <https://orcid.org/0009-0002-1259-4929>, e-mail: wojkob@amu.edu.pl

SŁOWA KLUCZOWE

Dyskurs; dyskurs medialny; analiza dyskursu; slam poetycki; Clarin-PL; wydźwięk emocjonalny

(résumé)

L'article décrit le discours médiatique autour du slam de poésie en Pologne, tout en analysant les textes publiés dans « Gazeta Wyborcza », dans le magazine numérique « Mały Format », sur le site web de la maison d'édition Biuro Literackie et le blog du spécialiste en littérature, dr Grzegorz Jędreń. La recherche est basée sur la méthodologie de l'analyse du discours, au moyen de l'outil « *Wydźwięk* » pour évaluer les nuances émotionnelles des textes et les expressivités positives et négatives qu'ils contiennent. Le discours sur la poésie slam est interprété comme une activité sociale qui façonne l'opinion publique tout en contribuant à la redéfinition de la poésie et à la création d'une communauté. L'article souligne la variabilité de la perception du slam par les différents critiques littéraires et l'influence des médias dans la formation du discours public sur le sujet. Les étapes de la progression du développement du discours sont également décrites, en commençant par la publication des articles d'Igor Stokfiszewski et de Jerzy Jarniewicz en 2004, pour terminer avec le retour de la question dans les médias en 2024.

MOTS-CLÉS

Discours ; discours des médias ; analyse du discours ; slam de poésie ; Clarin-PL ; tonalité émotionnelle

(abstract)

The article examines media discourse surrounding poetry slam in Poland by analyzing texts published in “Gazeta Wyborcza”, the digital magazine “Mały Format”, and on the Biuro Literackie publishing house website, and literary scholar Grzegorz Jędreń's blog. Methodologically grounded in discourse analysis, the study employs the CLARIN-PL *Wydźwięk* tool to evaluate the emotional tone of the texts and their positive and negative undertones. The discourse surrounding poetry slams is interpreted as a social action that shapes public opinion, contributes to the redefinition of poetry, and consolidates the community. The article emphasizes differences in the assessment of slam by various literary critics and the influence of the media on shaping public discourse on the topic. Additionally, it tracks the evolution of the discourse from the 2004 articles by Igor Stokfiszewski and Jerzy Jarniewicz to the recent resurgence of the topic in the media in 2024.

KEYWORDS

Discourse; media discourse; discourse analysis; poetry slam; Clarin-PL; emotional tone

DYSKURS MEDIALNY WOKÓŁ SLAMU POETYCKIEGO W POLSCE W LATACH 2004–2024

Wprowadzenie

Slam poetycki od momentu powstania, czyli połowy lat 80. XX wieku, stał się ruchem opozycyjnym w stosunku do aktywności środowisk literackich. Działalność zainicjowana przez Marca Kelly'ego Smitha dotarła z Chicago do prawie każdego zakątka świata, włączając w nurt slamu reprezentantów środowisk naukowych, artystycznych, aktywistycznych, oferując redefinicję poetyckości, a także proponując nowy sposób tworzenia wspólnoty. Celem głównym artykułu jest wyjaśnienie, dlaczego slam poetycki budzi wśród krytyków literackich w Polsce głównie negatywne opinie, a tym samym wskazanie powodów dominacji wypowiedzi pejoratywnych na temat tego zjawiska w debacie publicznej. Materiał badawczy stanowią teksty opublikowane w „Gazecie Wyborczej”, cyfrowym magazynie „Mały Format”, na stronie internetowej wydawnictwa Biuro Literackie i blogu literaturoznawcy, dr. Grzegorza Jędrka, utopie.pl. Dokładne umiejscowienie slamu w przestrzeni społecznej i rekonstrukcja jego obrazu są możliwe dzięki medialnej analizie dyskursu. Teksty składające się na dyskurs medialny zostały poddane analizie wydzźwięku emocjonalnego za pomocą narzędzia *Wydzźwięk* dostępnego w ramach infrastruktury konsorcjum Clarin-PL.

Metodologia

Badacze, próbując zdefiniować termin „dyskurs”, zwracają uwagę przede wszystkim na performatywny charakter tego zjawiska, na jego przebieg i realizację (Wojtak 2011: 69–78; Bilut-Homplewicz 2019: 13–25; Czachur 2020). Dyskurs, czyli zdarzenie komunikacyjne, jest możliwy do zbadania dzięki obecności tekstu, czyli zapisu tego aktu (Piekot 2006). Lech Michał Nijakowski, parafrazując wyjaśnienie dyskursu jako „tekstu w kontekście” (van Dijk 1990), definiuje go jako działanie społeczne podlegające hierarchizacji (Nijakowski 2004: 84). Dyskurs slammerski pojmuję jako działania społeczne, które wykorzystują m.in. teksty do przypisywania sensów zjawiskom związanym ze slamem, zaistniałym w konkretnych okolicznościach. Analiza dyskursu, wykraczająca poza zjawiska tekstowe, wymaga integracji metod badawczych, dlatego poddając analizie teksty dotyczące slamu poetyckiego, korzystam z subdziedzin językoznawstwa, takich jak socjolingwistyka, lingwistyka kulturowa, a także z aparatu literaturoznawczego, realizując program lingwistyki dyskursu sformułowany przez Waldemara Czachura (Czachur 2020).

Dyskursem medialnym nazywa się nieprzypadkowy sposób komunikowania o zjawiskach czy poglądach, pełniący funkcję opiniotwórczą (Lisowska-Madziarz 2006: 8). Obejmuje on dyskurs prasowy, internetowy, radiowy i telewizyjny (Żydek-Bednarczuk 2013: 191). Analizowane teksty dotyczące slamu cechuje więc kształtowanie i manifestacja poglądów oraz dążenie do interaktywności (Loewe 2014: 13). Dyskurs slamerski wykracza poza dyskurs prasowy („Gazeta Wyborcza”) ze względu na rozwój i popularność pism cyfrowych („Mały Format”) i innych źródeł internetowych (biuroliterackie.pl, utopie.pl).

W zależności od przyjętych założeń medialna analiza dyskursu może badać np. nagłówki artykułów prasowych, wypowiedzi z telewizyjnych wydań wiadomości (Rybka, Wrześniewska-Pietrzak, Wiatrowski, i in. 2021), strategie nominalizacji i orzekania, praktyki multimodalne (Czachur 2020: 251) czy strukturę tekstów (Piekot 2006: 20). W związku z wysokim nacechowaniem emocjonalnym tekstów tworzących dyskurs slamerski, zostały one poddane analizie za pomocą narzędzia *Wydźwięk*, które pomogło ustalić charakter wypowiedzi oraz wyodrębnić słownictwo ekspresywne, ukazujące stosunek nadawcy do opisywanych zjawisk. *Wydźwięk* po przeanalizowaniu tekstu przedstawia za pomocą wykresu zbiór emocji występujących we wgranej wcześniej wypowiedzi. Następnie – po wybraniu emocji – eksponuje je w całym tekście za pomocą koloru¹ odpowiadającego danej emocji (zielony = pozytywny, czerwony = negatywny). Za pomocą hipertekstu pozwala również na wybranie nacechowanego słowa i przejście do dotyczącego go hasła w Wielkim Słowniku Relacji Semantycznych Języka Polskiego *Słowosieć* (2023). *Wydźwięk* jest również narzędziem, które dokonuje analizy uniwersalnych wartości przypisanych do słów, jednak ze względu na cel badawczy nie zostały one uwzględnione. Wyniki analiz przedstawiono w formie ilościowej charakteryzującej relacje między leksyką reprezentującą emocje pozytywne i negatywne. Algorytmiczny sposób selekcji danych sprawił, że konieczna była weryfikacja jakościowa. Pozwoliła ona na uwzględnienie kontekstu powstania tekstów, przez możliwość wglądu w emocje, dzięki skonwencjonalizowanym działaniom językowym (Wierzbicka 1968: 98) i dzięki osobowościom krytyków literatury (Grabias 1981: 22). Wskazanie i opis języka emocji użytego przez autorów pozwoli na określenie ich stosunku wobec omawianego zagadnienia i wyjaśni kierunki rozwoju dyskursu medialnego wokół slamu.

¹ W przytaczanych w artykule wypowiedziach wyrazy nacechowane, oznaczone kolorystycznie, zostały wyodrębnione przeze mnie za pomocą podkreśleń.

Poezja nowej ery albo wykwit kultury niecierpliwości

W 2004 roku na łamach „Gazety Wyborczej” pojawił się artykuł redaktora i krytyka Igora Stokfiszewskiego *Poetry slams zdobywają coraz większą popularność* (Stokfiszewski 2004), który zainicjował dyskurs medialny wokół slamu poetyckiego w Polsce. Analiza tekstu Stokfiszewskiego narzędziem *Wydźwięk* wykazała, że występują w nim 92 jednostki leksykalne mające pozytywny wydźwięk emocjonalny i 28 jednostek wyrażających emocje negatywne. Emocją najczęściej występującą w artykule jest radość (pojawia się 89 razy). Najsilniejsze pozytywne nacechowanie *Słowoście* przypisuje wyrazom i frazom takim jak m.in. *ciekawcy, subtelny, natchniony, wygrywają prostotą, bezpretensjonalnością, osiągnąć, popis, charyzmatyczna osobowość, profesjonalizm, doskonali*. Wyekscerpowane jednostki dotyczą opisu slamu i osób biorących w nim udział. *Wydźwięk* potrafił również zaznaczyć słowa, które nobilitują nową formę przekazywania poezji, jednocześnie sprzeciwiając się zastanym normom: „Ci, którzy uzurpują sobie prawo do stanowienia o wartości literatury ze względu na domniemany profesjonalizm przegrywają z tłumem odrzucającym namysł i dystans na rzecz żywiłowego istnienia w kulturze słowa” (Stokfiszewski 2004).

Opozycją wobec radości, wyrażoną w 39 słowach, jest smutek. *Wydźwięk* przypisał słowu *slams* znaczenie „uboga dzielnica, nędzny dom”, co zwiększyło liczbę jednostek wyrażających smutek oraz emocje podrzędne wobec niego, czyli wstręt (pojawia się 26 razy) i strach (pojawia się 14 razy). Stokfiszewski używał formy „slams” jako liczby mnogiej słowa „slam”, posługując się kalką z języka angielskiego i podkreślając jednocześnie amerykański rodowód zjawiska. W 2004 roku, ze względu na brak ugruntowanej pozycji slamu w Polsce, część autorów tekstów nie używała względem tego zapożyczenia polskich końcówek fleksyjnych. *Wydźwięk* za słownictwo nacechowane negatywnie uznał takie wyrazy jak np. *głośno, margines, mieszać, monotonnie, niepozorny*. Słowa te zostały użyte do określenia miejsca poezji w przestrzeni społecznej (*margines*) i opisu występów slamerów. Niektóre wyszczególnione określenia dotyczą emocji zaskoczenia czymś nieprzewidywalnym (*prowokacja, zmiana, załamanie*). Leksyka ta ma różny stopień nacechowania negatywnego, od słów niejednoznacznych (*zmiana*), aż po mocno negatywne (*załamanie*). Tekst Stokfiszewskiego, rozpoczynający slamerski dyskurs medialny, wyraża przede wszystkim pozytywne emocje dotyczące zarówno samego zjawiska, jak i jego twórców. Autor postrzega slam jako zjawisko medialne, mogące zmienić kierunek rozwoju poezji z „intelektualnego hermetyzmu” w stronę komercyjną, uwzględniającą rolę społecznego zaangażowania.

Odmienne wypowiedział się w tej sprawie, również na łamach „Gazety Wyborczej” (14.02.2004), Jerzy Jarniewicz. *Wydzwitek* wydobył z tekstu *Wiersze na ringu* (Jarniewicz 2004) 74 jednostki pozytywne i 40 negatywnych, zatem różnica między ekspresyvizmami jest mniejsza aniżeli ta, którą można było zauważyć w poprzednim felietonie. Pozytywne słownictwo użyte przez Jarniewicza to m.in. *spontanicznie, inicjatywie, odświeżająco, entuzjastycznego, kreatywnego, zacierając, rozbija*, odnoszące się w sposób bezpośredni do autora wcześniejszego tekstu. „Slam to wykwit kultury niecierpliwości, w którym widzę potrzebę natychniastowego spełnienia” – pisał Jarniewicz. Podkreślona fraza została uznana przez *Wydzwitek* za pozytywną, ukazującą emocje radości, za to frazę „wykwit kultury niecierpliwości” narzędzie pominęło, nie przyporządkowując jej do np. wstrętu (emocja negatywna). Ten reprezentowany jest przez takie wyrazy jak m.in. *grafo-man, frajerskiej, gett, podlejszego, zgroza, masowej*, w których przejawia się zarówno negatywny stosunek do emocji wyrażonych przez Stokfiszewskiego, jak i lęk wobec zjawiska. Złość to kolejna reprezentowana w języku Jarniewicza emocja, uobecniająca się w słowach *wykołegowany, zawodnik, bolesny, niepewny, gorszy, pośpiech, ucieczką, niebezpiecznie, komplikuje*. Autor wyraża obawy względem slamu, który w jego ocenie deprecjonuje poezję, czyniąc z niej sztukę komercyjną: „Stawia go to niebezpiecznie blisko takich zjawisk współczesnej kultury jak telewizyjny Idol, prozac, boys bandy czy gabinety odnowy biologicznej” (Jarniewicz 2004). *Wydzwitek* uznał za pozytywne słowa *Idol* i *odnowa*, pomijając ich ironiczne zabarwienie, co ponownie zwiększyło liczbę wyrazów nacechowanych dodatnio. Wypowiedź Jarniewicza bezpośrednio odnosi się do felietonu Stokfiszewskiego, wykorzystując jego tezy, lecz wartościując je w przeciwny sposób.

Tekst Jarniewicza zakończył debatę w prasie, która przeniosła się wówczas do sieci, na stronę internetową wydawnictwa Biuro Literackie. W zakładce debaty „Slam Poetry” w grudniu tego samego roku (19.12.2004) zostało opublikowanych sześć felietonów dotyczących zjawiska slamu, w tym tekst *Wiersze na ringu*. Nie pojawiła się tam wypowiedź Stokfiszewskiego, co pozwoliło na utrwalenie zmiany kierunku dyskursu slamerskiego i częściowo wyparło wypowiedź „Poetry slams zdobywają coraz większą popularność” (8.02.2004) z ogólnej debaty, zacierając tym samym punkt wyjścia krytycznej analizy nowego literackiego fenomenu.

Michalina Golinczak w tekście *Wierszokleci i poeci* wykorzystała 25 wyrazów o pozytywnym nacechowaniu emocjonalnym i 16 o negatywnym wydzwitek (Golinczak 2004). Radość została wyrażona np. za pomocą słów *cieszy, ciekawa, pozytywna, lepiej, bardzo, pierwszy, wymyślny, więcej*, a zaufanie przez m.in. *czuła, przekonana*. Autorka relacjonuje slamy, w których uczestniczyła jako widz i wyraża pozytywne nastawienie wobec tego zjawiska. Pomimo obecności

jednostek leksykalnych dodatnich, prezentuje również obawy względem tej formy literatury. Słowa *narzekali, prymitywna, drapieżnie, efekciarska, przepychanka* wyrażają złość autorki, którą budzi rywalizacyjny aspekt slamu i przykre konsekwencje współzawodnictwa. Mała różnica w stosunku ekspresywnymów pozytywnych do negatywnych wyraża niejednoznaczny stosunek emocjonalny Golinczak wobec zjawiska.

Maciej Kaczka w tekście *Show must go on a mas ni w ząb* wykorzystał 15 jednostek konotujących pozytywne odczucia i dziewięć kontrastujących z nimi (Kaczka 2004). Optymistyczne słownictwo, np. *aktywnie, łatwo, przyzwoitość, odpowiedź, entuzjastyczny, bieżąc*, Kaczka wykorzystuje do opisu wypowiedzi Stokfiszewskiego i Jarniewicza). Sam autor zdaje się dystansować wobec przedmiotu debaty i nie wydawać rozstrzygających sądów, co potwierdza obecność zarówno w grupie pozytywnej, jak i negatywnej np. wyrazów *oczekuje, celowo, wrażenie, masa, ostatnia, rzadka, często*. Kaczka zauważa również nieobecność tekstu Stokfiszewskiego w dyskursie publicznym: „Przyzwoitość wymagałaby zamieszczenia obu tekstów” (Kaczka 2004). Dostrzega także nieadekwatność debaty wobec zjawiska, ponieważ biorą w niej udział krytycy, którzy nie funkcjonują w środowisku slammerskim, opisują je z wyższością i uwzględniają jedynie akademicką perspektywę. Kaczka postuluje, by głos w debacie zabrały osoby zajmujące się slamem. Wyraża przy tym emocje takie jak złość i smutek: „To tyle, niech inni obrońcy i krzewiciele slamu dyskutują z zamieszczoną na tym forum masą nieprawdziwych, przesadzonych, czy nawet krzywdzących opinii” (Kaczka 2004).

Paweł Piotrowicz w najkrótszym artykule pochodzącym z tej debaty użył 12 wyrazów o właściwości dodatniej i pięciu o charakterze ujemnym. Jego emocjonalny stosunek wobec slamu jest negatywny. Swoją refleksję autor kończy wizją braku rozwoju tego zjawiska: „Przewiduję, że za kilka lat o tym «gatunku poezji mówionej» nikt nie będzie pamiętał” (Piotrowicz 2004).

Analizując kolejną wypowiedź pod tytułem *Nie wierzę slammasterom*, nie (Polakowski 2004) narzędzie *Wydźwięk* wydobyło 61 wyrazów o charakterze pozytywnym i 40 o nacechowaniu negatywnym. Słownictwo wyrażające radość to m.in. *pierwszy, idolem, odczuciu, rzeczywistością, szansą, szczęścia*. Nie jest ono bezpośrednio związane z postawą Mariusza Polakowskiego, lecz z opisem zasad slamu, jego aspektu rywalizacyjnego, który konotuje walkę, cel, nagrodę. Stosunek emocjonalny autora poznajemy, analizując wyrazy pejoratywne. Według *Wydźwięku* w jego charakterystyce slamer dominuje złość: „Slammaster musi dodać do tego spryt animatora, manipulatora” (Polakowski 2004), która uwidacznia się również w ocenie samego zjawiska: „Na razie widzę w slamowaniu karykaturalny obraz **RZECZYWISTOŚCI**” (Polakowski 2004). Autor wyraża pozytywne emocje głównie względem tez Jarniewicza i samego zjawiska poezji.

Ostatni artykuł z serii „Slam Poetry”, autorstwa Jasia Kapeli, *Widziałem Slamu cień, do góry wznosił się niczym ptak...* (Kapela 2004) zawiera 23 jednostki o zabarwieniu pozytywnym i 20 wyrażających negatywne emocje. Jest to najmniejsza różnica występująca w omawianych tekstach. Kapela za pomocą wyrazów konotujących radość opisuje, tak samo jak Polakowski, wątek rywalizacji (*zwycięzcy, chlubny, hobbystów*). Ważniejsze jest jednak u niego użycie słownictwa pejoratywnego, które ukazuje stosunek względem też Jarniewicza („Owszem można zastanawiać się, co jest gorszą skazą na poetyckiej duszy”), a także samego sporu na temat slamu („Slam nie lansuje żadnej wizji poezji i nie jest zagrożeniem dla niczego” [Kapela 2004]).

Kierunek rozwoju dyskursu medialnego wokół slamu został wytyczony przez tekst Jerzego Jarniewicza. Jego dominacja okazała się możliwa dzięki zmianie medium i wyparciu tekstu Igora Stokfiszewskiego, w którym różnica między ekspresyvizmami pozytywnymi i negatywnymi była największa ze wszystkich wypowiedzi występujących w omawianym dyskursie. Nieumieszczenie tego tekstu na stronie Biura Literackiego pozwoliło, aby artykuł *Wiersze na ringu* stał się prototypowy dla postaw przyjmowanych wobec slamu – nawet jeśli krytycy nie w pełni wyrażali pozytywne emocje względem tych tez (Kaczka 2004; Kapela 2004) – co mogło bezpośrednio wpłynąć na spowolnienie rozwoju slamu w Polsce, a także wyparcie tego zjawiska z dyskursu medialnego na wiele lat.

Powrót dyskursu

Slam w mediach pojawił się ponownie w roku 2013 za sprawą publikacji *Najlepszy poeta nigdy nie wygrywa*, przygotowanej na dziesięciolecie slamu w Polsce, w której znalazły się teksty Stokfiszewskiego i Jarniewicza, oraz w roku 2017 za sprawą organizacji pierwszych Mistrzostw Polski w Slamie Poetyckim. Fundacja KulturAkcja odpowiedzialna za rozwój slamu w kraju opublikowała w 2023 roku antologię *Slam* poetycki w Polsce. Antologia wierszy i tekstów krytycznych*, zawierającą pierwsze od wielu lat teksty krytyczne dotyczące zjawiska. Publikacja ta stała się punktem wyjścia dla Barbary Rojek, której felieton opublikowany na łamach „Małego Formatu” przywrócił dyskursowi slamerskiemu formę polemiczną. Narzędzie *Wydzwitek* wyekscerpowало z tekstu tej autorki 73 jednostki wyrażające pozytywne emocje i 52 odzwierciedlające negatywne uczucia. Rojek obiera tutaj tę samą strategię co Jarniewicz, wykorzystuje frazy zawarte w tekstach osób zaangażowanych w rozwój slamu, które w nowym kontekście stanowią ukrytą krytykę („Ciekawy jest też rzekomo subtelny przeskok, jakiego dokonuje na samym końcu swojego tekstu Jędrsek” [Rojek 2024]). Negatywne wyrazy i frazy dotyczą nawiązań do dyskusji wokół slamu (*pogarda, zarzuty, nienawiść do slamu*

jest elementem reprodukowanej na uniwersytecie ideologii) i próby ponownego odczytania dyskursu wokół zjawiska („Niejasność, która pozwala ten argument odczytać na co najmniej dwa sposoby [...] gdzie jest ta pozytywna przemiana – trudno wskazać” [Rojek 2024]). Rojek nie sugeruje nowego kierunku debaty i nie odpowiada na pytania zadawane przez poprzedników. Jej głos, zgodnie z wynikami *Wydźwięku*, jest emocjonalnie niejednoznaczny, ponieważ nie ukazuje wprost stosunku wobec zjawiska, a obecność wielu pozytywnych jednostek wynika z obranej strategii ironii.

Ostatnim tekstem w debacie o slamie w Polsce jest wypowiedź Grzegorza Jędrka *Niezainteresowani polemiką*. Ze względu na brak zainteresowania publikacją tego tekstu przez pismo „Mały Format” (jako odpowiedzi na felieton Rojek) Jędrzek zamieścił go na blogu utopie.pl. Narzędzie *Wydźwięk* wykazało w jego wypowiedzi 133 jednostki pozytywne i 85 negatywnych. Słownictwo wyrażające radość zostało użyte w opisach środowiska slammerskiego (*mnóstwo zapału, energii, upowszechniać, popularny*), własnego stosunku do tego zjawiska („czuję ogromną wdzięczność”, „lubię to życie literackie”, „wspaniałych, całkiem przyzwoitych utworów” [Jędrzek 2024]), a także w odpowiedzi na wątpliwości Rojek („Problem polskich intelektualistów”, „Mogłabyś w tym być dużo lepszą i skuteczniejszą niż ja” [Jędrzek 2024]). Negatywne emocje autor wyraża wobec krytyki literackiej w kraju („dorobek był aż tak żałosny”, „redakcja wybitnie mnie nie lubi”, „wiele jest dyskusji pozornych” [Jędrzek 2024]). Jędrzek prezentuje emocjonalny stosunek wobec świata literatury, pomijającego „nowe” zjawiska. Jego tekst można uznać za manifest reprezentanta środowiska slammerskiego, rozczarowanego postawami autorytetów literackich, traktujących interdyscyplinarne formy literackie jako wrogie gatunkowi.

Podsumowanie

Używając narzędzia *Wydźwięk*, dokonałem analizy dziewięciu wypowiedzi tworzących dyskurs medialny wokół slamu poetyckiego. W tekstach tych przeważa słownictwo o zabarwieniu pozytywnym. Pomimo tej relacji, tylko dwa z nich były jednoznacznie pozytywnie nastawione do zjawiska slamu (Stokfiszewski, Jędrzek). Częściej ekspresywizmy dodatnie wyrażały za pomocą ironii krytyczny stosunek pozostałych autorów. Pojawiające się w wypowiedziach ekspresywizmy nie mają charakteru słowotwórczego, fleksyjnego, co wynika prawdopodobnie z postawy krytyków, którzy kierowali się potrzebą komunikatywności.

Większość analizowanych tekstów pochodzi z 2004 roku – momentu dyskursywnego, tzn. szczytu zainteresowania tematem w przestrzeni medialnej. Krytycy w mniejszości liczyli na rozwój slamu i korzyści z niego płynące, część przewidywała jego zanik w przestrzeni społecznej, zaś większość wypowiedzi wyrażała

niejednoznaczną postawę, co spowodowało wykluczenie zjawiska z debaty publicznej. Teksty tworzące sieć połączeń i stanowiące próbę redefinicji porządku literackiego mają charakter oznajmujący, pełnią funkcję opiniotwórczą. Artykuły dotyczące slamu stanowią wyizolowane opinie, wyrażające chęć oddziaływania na odbiorcę, a następnie zamykające drogę do interakcji. Analiza dyskursu medialnego wokół slamu poetyckiego w Polsce potwierdza teorie głoszące upodmiotowienie mediów (Piekot 2006: 11). Platformy służące do publikowania tekstów uzyskały podmiotowość, ponieważ są traktowane przez autorów jako adresaci treści, co odseparowuje krytyków od badanych zjawisk i umożliwia wykluczenie czyjegoś głosu z publicznej debaty, co jest równoznaczne z manipulowaniem opiniami. Dodatkowy aspekt sprzyjający kontroli wypowiedzi slamerskiej stanowi obecność różnych platform służących wymianie treści. Zmiana medium z „Gazety Wyborczej” na stronę internetową wydawnictwa Biuro Literackie pozwoliła na wykluczenie głosu Stokfiszewskiego, a więc kontrolę nad dyskursem i jego kierunkiem rozwoju, w tym wypadku na jego wygaszenie. Pojawienie się slamu w krytycznym obiegu publicznym kilkanaście lat później nie jest dosłowną kontynuacją kierunku obranego przez tekst *Wiersze na ringu*. Pojawił się nowy dyskurs slamerski, w którym dwie postawy tworzące opozycję Rojek–Jędrak nie powołują się na zdania Stokfiszewskiego i Jarniewicza, nie znajdują też wspólnej przestrzeni do debaty w ramach jednej platformy. Dyskurs ten, zgodnie z teorią upodmiotowienia mediów, ponownie pozbawiony jest interakcji, a więc możliwości rozwoju, przez co zatracą rolę opiniotwórczą. Przypadek tak rozumianej wypowiedzi slamerskiej ukazuje współczesne praktyki medialne jako zhierarchizowane, zależne bardziej od wybranego medium niż przekazywanych treści.

Temat slamu poetyckiego w debacie publicznej w ciągu ostatnich 20 lat przeszedł drogę z poziomu wypowiedzi autorytetów w ogólnopolskim i popularnym dzienniku („Gazeta Wyborcza”), przez teksty osób skupionych wokół jednego wydawnictwa (Biuro Literackie), aż do nowych portali literackich publikujących twórczość i prace młodych krytyków („Mały Format”) oraz personalnych blogów (utopie.pl). Początkowy moment dyskursu skupiający się na wypowiedziach dwóch badaczy został zawłaszczony przez konkretne medium, oddające głos wielu osobom posiadającym zbliżone kompetencje i sposoby odbioru dzieł kultury, co przyporządkowało slam do pola literackiego, jednocześnie marginalizując to zjawisko w jego obrębie. Ta symboliczna „degradacja” wiąże się ze zmianą funkcjonowania mediów w ostatnich 20 latach – podważony został monopol mediów tradycyjnych, których redaktorzy, dobierając rozmówców, częstokroć dokonywali kontrastowych zestawień. Szansa szybkiego i łatwego stworzenia nowych platform może prowadzić do zawłaszczenia tak pojętego dyskursu oraz budowania jednostronnych przekazów.

LE DISCOURS MÉDIATIQUE AUTOUR DU SLAM DE POÉSIE EN POLOGNE ENTRE 2004 ET 2024

Introduction

Depuis sa création dans le milieu des années 1980, le slam de poésie est devenu un mouvement d'opposition aux activités des milieux littéraires. La pratique initiée par Marc Kelly Smith s'est étendue de Chicago à presque tous les coins du monde, incluant dans le mouvement du slam des représentants des communautés académiques, artistiques et engagées, offrant une redéfinition de la poéticité, ainsi qu'une nouvelle façon de bâtir une communauté. L'objectif principal de cet article est d'expliquer la raison pour laquelle le slam de poésie suscite majoritairement des opinions négatives dans le milieu de la critique littéraire polonaise, et en même temps d'indiquer les raisons pour lesquelles les déclarations péjoratives relatives à ce phénomène dominent le débat public. Les recherches portent sur des textes publiés dans le journal « *Gazeta Wyborcza* », le magazine numérique « *Mały Format* », le site web de la maison d'édition *Biuro Literackie* et le blog du spécialiste de la littérature, dr Grzegorz Jędrek, *utopie.pl*. Il est possible de déterminer la position précise du slam dans l'espace social et de reconstruire son image grâce à l'analyse du discours des médias. Les textes composant le discours médiatique ont été soumis à une analyse portant sur leurs connotations émotionnelles, à l'aide de l'outil *Wydźwięk* [Résonance], disponible dans le cadre de l'infrastructure du consortium Clarin-PL.

Méthodologie

Lorsqu'ils tentent de définir le terme « discours », les chercheurs attirent principalement l'attention sur la nature performative du slam, de son déroulement et de sa mise en œuvre (Wojtak 2011 : 69–78 ; Bilut-Homplewicz 2019 : 13–25 ; Czachur 2020). Le discours, c'est-à-dire l'acte de communication, peut être étudié grâce à la présence du texte, c'est-à-dire d'une trace écrite de cet acte (Piekot 2006). Lech Michał Nijakowski, en paraphrasant l'explication du discours en tant que « texte en contexte » (van Dijk 1990), le définit comme une action sociale soumise à une hiérarchie (Nijakowski 2004 : 84). Je conçois pour ma part le discours sur le slam comme une action sociale qui utilise, entre autres, des textes pour attribuer des significations à des phénomènes liés au slam et se produisant dans des circonstances concrètes. L'analyse du discours, qui ne se limite pas aux phénomènes textuels, requiert l'intégration de certaines méthodes de recherche. C'est pourquoi, lors de l'analyse de textes concernant le slam de

poésie, j'utilise des références issues des sous-domaines de la linguistique, tels que la sociolinguistique, la linguistique culturelle et l'appareil des études littéraires, en poursuivant le programme de linguistique du discours formulé par Waldemar Czachur (Czachur 2020).

Le discours médiatique est désigné comme un moyen non accidentel de transmettre des informations sur des phénomènes ou des points de vue dont la fonction est de former l'opinion (Lisowska-Madziarz 2006 : 8). Il englobe les discours tirés de la presse, d'Internet, radiophoniques et télévisuels (Żydek-Bednarczuk 2013 : 191). Les textes analysés se caractérisent donc par la formation et la manifestation d'opinions autour du slam, ainsi que par l'aspiration à l'interactivité (Loewe 2014 : 13). Le discours slam dépasse donc celui de la presse écrite (« Gazeta Wyborcza ») en raison du développement et de la popularité de certains magazines numériques (« Mały Format ») ainsi que d'autres sources en ligne (biuroliterackie.pl, utopie.pl).

En fonction des hypothèses retenues, l'analyse du discours médiatique peut examiner, par exemple, les titres des articles de presse, les déclarations des journaux télévisés (Rybka, Wrześniewska-Pietrzak, Wiatrowski et al. 2021), les stratégies de nominalisation et de jugement, les pratiques multimodales (Czachur 2020 : 251), ou encore la structure des textes (Piekot 2006 : 20). En raison du caractère hautement émotionnel des textes formant le discours autour du slam, ceux-ci ont été analysés à l'aide de l'outil *Wydźwięk*, qui a permis de déterminer la tonalité du propos et d'isoler le vocabulaire lié à l'expression, révélant ainsi l'attitude de l'émetteur à l'égard des phénomènes décrits. À l'issue de l'analyse du texte, l'outil *Wydźwięk* présente, au moyen d'un diagramme, l'ensemble des émotions présentes dans l'énoncé et préalablement encodées dans le programme. Ensuite, une fois l'émotion voulue sélectionnée, le système la met en évidence dans le texte à l'aide d'une couleur¹ lui correspondant (vert = positif, rouge = négatif). L'outil *Wydźwięk* permet, par le biais de l'hypertexte, de sélectionner un mot souligné et de le renvoyer à sa définition dans le Grand dictionnaire des relations sémantiques de la langue polonaise *Słowność* [Motréseau] (2023). Cet outil sert également à analyser les valeurs universelles attribuées aux mots, mais celles-ci n'ont pas été prises en compte ici en raison de l'objectif de la recherche. Les résultats des analyses sont présentés sous une forme quantitative qui caractérise la relation entre les lexiques représentant les émotions positives et négatives. Un contrôle qualitatif a été nécessaire en raison de la méthode algorithmique de sélection des données. Celui-ci a permis de prendre en compte le contexte dans lequel les textes ont été écrits, ainsi que la personnalité des critiques littéraires

¹ Dans cet article, je souligne les mots cités et conotés en couleurs dans l'outil *Wydźwięk*.

(Grabias 1981 : 22), à travers la possibilité d'appréhender les émotions par des actions linguistiques conventionnalisées (Wierzbicka 1968 : 98). L'identification et la description du langage émotionnel utilisé par les auteurs permettent de déterminer leur attitude à l'égard de la question qui nous intéresse et de clarifier les orientations du discours médiatique relatif au slam.

La poésie d'une nouvelle ère ou l'efflorescence d'une culture de l'impatience

En 2004, « *Gazeta Wyborcza* » publia un article du rédacteur et critique Igor Stokfiszewski intitulé *Poetry slams zdobywają coraz większą popularność* [Les Poetry slams gagnent en popularité] (2004), qui initia le discours médiatique autour du slam de poésie en Pologne. L'analyse du texte de Stokfiszewski à l'aide de l'outil *Wydźwięk* a permis de mettre en évidence 92 unités lexicales à connotation émotionnelle positive et 28 unités exprimant des émotions négatives. L'émotion la plus fréquente dans l'article est la joie (89 occurrences). Parmi les termes aux connotations positives les plus fortes selon le dictionnaire *Słowność*, s'avèrent être : *intéressant, subtil, inspiré, gagnent par leur simplicité, sans prétention, réussir, se mettre en valeur, personnalité charismatique, professionnalisme, excellent*. Les unités extraites concernent la description du slam et des participants. L'outil *Wydźwięk* parvient également à mettre en valeur des mots qui anoblissent une nouvelle forme d'expression poétique tout en défiant les normes établies :

Ceux qui s'arrogent le droit de légiférer sur la valeur de la littérature *en raison* de leur *professionnalisme* supposé sont perdants face à une foule qui rejette la réflexion et le distanciellement au profit d'une existence *animée* dans la culture des mots (Stokfiszewski 2004).

La tristesse opposée à la joie est exprimée, quant à elle, dans 39 mots. *Wydźwięk* a traité le mot *slams* dans le sens de *slums*, donc « un quartier pauvre, une maison miteuse », ce qui a augmenté le nombre d'unités exprimant la tristesse et les émotions qui lui sont subordonnées, comme le dégoût (26 occurrences) et la peur (14 occurrences). Stokfiszewski a employé la forme « slams » comme pluriel du mot « slam », soulignant ainsi l'origine américaine du mouvement en utilisant la langue anglaise à l'identique. En 2004, en raison de l'absence d'un positionnement établi au sujet du phénomène slam en Pologne, certains auteurs de textes ne se servaient pas des terminaisons flexionnelles polonaises lorsqu'ils s'exprimaient sur le sujet. L'outil *Wydźwięk* considère les mots tels que *bruyant, marge, mélanger, monotone, discret*, comme appartenant un vocabulaire à connotation négative. Ces termes font référence à la place de la poésie dans l'espace social (en *marge*) et à la description des performances des slameurs. Certaines expressions renvoient

à l'émotion de la surprise causée par quelque chose d'imprévisible (*provocation, changement, rupture*). Ce lexique a un caractère négatif plus ou moins marqué, allant de l'ambiguïté (*changement*) au caractère fortement négatif (*rupture*). Le texte d'Igor Stokfiszewski, qui amorce le discours médiatique sur le slam, exprime des émotions essentiellement positives à l'égard du concept lui-même et des créateurs de ce genre. L'auteur perçoit le slam comme un phénomène médiatique susceptible de modifier la direction du développement de la poésie, qui passerait de l'« hermétisme intellectuel » à une orientation commerciale prenant en compte le rôle de l'engagement social.

Le discours de Jerzy Jarniewicz sur le sujet est différent. L'outil *Wydźwięk* a extrait 74 unités positives et 40 unités négatives dans son texte *Wiersze na ringu* [Poèmes sur le ring] (Jarniewicz 2004) publié le 14.02.2004 dans « Gazeta Wyborcza », ce qui représente une différence moins importante entre les expressions comparées que celle observée dans l'article précédent. Le vocabulaire positif utilisé par Jarniewicz comprend entre autres : *spontanément, initiative, rafraîchissant, enthousiaste, créatif, oblitérant, fracasse*, qui rappellent directement les propos de l'auteur du texte précédent. « Le slam est une efflorescence de la culture de l'impatience, dans lequel je vois la nécessité d'un *accomplissement immédiat* » (Jarniewicz 2004). La phrase soulignée a été considérée par l'outil *Wydźwięk* comme positive, exprimant l'émotion de la joie, tandis que la phrase « efflorescence de la culture de l'impatience » a été omise (Jarniewicz 2004). Elle n'est pas attribuée, par exemple, au dégoût (émotion négative), qui est représenté avec des termes tels que *graphomane, pathétique, ghetto, plus vil, horreur, de masse*, qui expriment à la fois l'attitude négative envers l'émotion manifestée par Stokfiszewski et une certaine appréhension envers le phénomène du slam. La colère est une autre émotion représentée dans le langage de Jarniewicz, qui est présente au travers des mots *exclu, compétiteur, douloureux, incertain, pire, précipitation, fuite, dangereusement, compliqué*. L'auteur fait part de ses inquiétudes concernant le slam qui, selon lui, dévalorise la poésie en la transformant en un art commercial : « Cela le rapproche *dangereusement* de phénomènes de la culture contemporaine tels que le programme télévisé "Idol", les boys bands et les cabinets de bien-être ». (Jarniewicz 2004). L'outil *Wydźwięk* a considéré les mots *Idol* et *bien-être* comme positifs, augmentant à nouveau le nombre de mots positifs et omettant leurs connotations ironiques. La déclaration de Jarniewicz fait directement référence à l'article de Stokfiszewski ; elle reprend ses thèses tout en les dévalorisant.

La position de Jarniewicz mit fin au débat dans la presse et le déplaça vers le web, sur le site de la maison d'édition Biuro Literackie. Sous l'onglet débat « Slam Poetry », six chroniques sur le phénomène du slam ont été publiées en décembre de

la même année (19.12.2004), dont le texte *Poèmes sur le ring*. La déclaration de Stokfiszewski ne figurait pas sur la page Internet, ce qui a ancré le changement d'orientation du discours sur le slam et partiellement évincé du débat général la déclaration « Les *poetry slams* gagnent en popularité » (08.02.2004), oblitérant ainsi le point de départ des analyses critiques du nouveau phénomène littéraire.

Michalina Golinczak, dans son texte *Wierszokleci i poeci* [Rimailleurs et poètes], a utilisé 25 termes à connotation émotionnelle positive et 16 à connotation négative (Golinczak 2004). La joie apparaît au travers de mots tels que *réjouit, intéressante, positive, mieux, beaucoup, premier, élaboré, plus*, et la confiance au travers des expressions telles que *ressentie, convaincue*. L'auteure relate le déroulement des soirées slam auxquelles elle assiste en tant que spectatrice et exprime une attitude positive à l'égard de ce phénomène. Malgré la présence d'unités lexicales positives, elle exprime également ses inquiétudes à l'égard de cette forme de littérature. Les expressions *Ils se sont plaints, primitive, avec voracité, clinquant, bousculade* traduisent dans le texte la colère de l'auteure face à l'aspect compétitif du slam et aux conséquences décevantes de la compétition. La légère différence dans le rapport entre les expressions positives et négatives montre l'attitude émotionnelle ambiguë de l'auteure à l'égard du phénomène.

Dans le texte *Show must go on a masy ni w ząb* [The Show must go on et les masses même pas d'un brin], Maciej Kaczka utilise 15 unités connotant des sentiments positifs et neuf qui s'y opposent. Kaczka utilise un vocabulaire optimiste, tel qu'*activement, facilement, décence, réponse, enthousiaste, actuel* pour décrire les déclarations de Stokfiszewski et de Jarniewicz (Kaczka 2004). L'auteur lui-même semble prendre ses distances par rapport au sujet du débat et ne porte pas de jugement définitif, ce qui est confirmé par la présence de mots appartenant à la fois au groupe positif et au groupe négatif, tels que : *il attend, délibérément, impression, masse, dernière, impression, rare, souvent*. Kaczka note également l'absence du texte de Stokfiszewski dans le discours public : « La décence exigerait l'inclusion des deux textes » (Kaczka 2004). Il constate l'inadéquation du débat par rapport au phénomène, car prennent part au débat des critiques qui n'évoluent pas dans le milieu du slam et qui le décrivent avec supériorité, en ne considérant que la perspective académique. En plaidant pour que les personnes impliquées dans la pratique du slam interviennent dans la discussion, Kaczka exprime des émotions telles que la colère et la tristesse : « Voilà, laissez d'autres défenseurs et adeptes du slam débattre de la *masse d'opinions fausses, exagérées* ou même *blessantes* postées sur ce forum » (Kaczka 2004).

Dans l'article le plus court du débat intitulé « Slam Poetry », Paweł Piotrowicz utilise 12 termes possédant une propriété positive et cinq avec une propriété négative. Son attitude émotionnelle à l'égard du slam est négative. Il conclut

sa réflexion par une vision du manque de développement du phénomène : « Je prédis que dans quelques années, personne ne se souviendra de ce “genre de poésie parlée” » (Piotrowicz 2004).

En analysant l'énoncé suivant, intitulé *Nie wierzę slammasterom, nie* [Je ne crois pas les maîtres-slammeurs, non] (Polakowski 2004), l'outil *Wydźwięk* a extrait 61 mots à caractère positif et 40 à connotation négative. Le vocabulaire mélioratif comprend *premier, idole, ressenti, réalité, chance, bonheur*, mais il n'est pas directement lié à l'attitude de l'auteur, il concerne la description des règles du slam, son aspect compétitif, qui sous-entend la lutte, l'objectif, la récompense. C'est l'analyse des expressions péjoratives qui nous permet de connaître l'attitude émotionnelle de l'auteur. Pour caractériser la figure du slameur, Polakowski utilise avant tout la colère : « le slameur doit y ajouter *l'habileté* de l'animateur, du manipulateur » (Polakowski 2004), ce qui transparaît également dans l'évaluation du phénomène lui-même : « Jusqu'à présent, je vois le slam comme une image caricaturale de la RÉALITÉ » (Polakowski 2004). L'auteur exprime des émotions positives principalement à l'égard de la thèse de Jarniewicz et du phénomène de la poésie lui-même.

Le dernier article de la série « Slam Poetry » est celui de Jaś Kapela, *Widziałem Slamu cień, do góry wznosił się niczym ptak...* [J'ai vu l'ombre du slam, elle s'élevait tel un oiseau...] (Kapela 2004). Il contient 23 unités à connotation positive et 20 exprimant des émotions négatives. Il s'agit de la plus petite différence constatée entre les deux pôles dans les textes étudiés. Kapela utilise des mots connotant la joie pour décrire, comme Polakowski, le thème de la rivalité (*vainqueurs, honorable, amateurs*). Cependant, le plus important est le vocabulaire péjoratif auquel Kapela a recours et qui témoigne de son attitude à l'égard des thèses de Jarniewicz (« Oui, on peut se demander quelle est la *pire tare* sur l'âme poétique »), ainsi qu'à l'égard du slam lui-même (« Le slam ne promet aucune vision de la poésie et n'est *en rien une menace* » [Kapela 2004]).

L'orientation du développement du discours médiatique sur le slam a été déterminée par le texte de Jerzy Jarniewicz. La domination de son propos a été rendue possible grâce au changement de support mentionné ci-dessus et au rejet du texte de Stokfiszewski, qui présentait la plus grande différence entre le nombre d'expressions positives et négatives de toutes les déclarations figurant dans le discours analysé. L'absence de ce texte sur le site Internet de Biuro Literackie a permis à l'article *Poèmes sur le ring* de devenir le prototype des attitudes adoptées à l'égard du slam, même si les critiques n'ont pas tout à fait exprimé d'émotions positives à l'égard de ces thèses (Kaczka 2004 ; Kapela 2004), ce qui a peut-être eu un impact direct sur le ralentissement du développement du slam en Pologne, ainsi que sur l'éviction du discours médiatique durant de nombreuses années.

Le retour du discours

Le slam est réapparu dans les médias en 2013 grâce à la publication *Najlepszy poeta nigdy nie wygrywa* [Le meilleur poète ne gagne jamais], préparée à l'occasion du dixième anniversaire du slam en Pologne, dans laquelle figuraient les textes de Stokfiszewski et Jarniewicz, puis en 2017 avec l'organisation des premiers championnats polonais de slam de poésie. La Fondation KulturAkcja, responsable du développement du slam dans le pays, a publié en 2023 l'anthologie *Slam* poetycki w Polsce. Antologia wierszy i tekstów krytycznych* [Le Slam* de poésie en Pologne. Une anthologie de poèmes et de textes critiques] (*Slam* poetycki w Polsce...* 2023), qui regroupe les premiers textes critiques sur ce phénomène depuis de nombreuses années. Cette publication est devenue un point de départ pour Barbara Rojek, dont la chronique publiée dans les pages de « Mały Format » a redonné une forme polémique au discours sur le slam. L'outil *Wydźwięk* a extrait de ce texte 73 unités exprimant des émotions positives et 52 reflétant des sentiments négatifs. Rojek suit ici la même stratégie que Jarniewicz, en utilisant des expressions tirées des textes des personnes impliquées dans le développement du slam, expressions qui dans ce nouveau contexte constituent une critique implicite (« Le prétendu saut *subtil* que Jędrek fait à la toute fin de son texte est également *intéressant* » [Rojek 2024]). Les expressions négatives concernent les références à la discussion autour du slam (« Le mépris, les accusations, la haine envers le slam est une composante de l'idéologie reproduite à l'université ») et à la tentative de relecture du discours autour du phénomène (« L'ambiguïté qui permet à cet argument d'être lu au moins de deux façons [...] où est cette transformation positive – difficile à dire » [Rojek 2004]). Rojek ne suggère pas de nouvelle direction pour le débat et ne répond pas aux questions soulevées par ses prédécesseurs. Sa voix, selon les résultats de l'outil *Wydźwięk*, est émotionnellement ambiguë, car elle ne dévoile pas explicitement d'attitude à l'égard du phénomène, et la présence de nombreux éléments positifs est due à la stratégie choisie, à savoir celle de l'ironie.

Le dernier texte en date dans la discussion sur le slam en Pologne est *Niezainteresowani polemiką* [Désintéressés par la polémique] de Grzegorz Jędrek. En raison du manque d'intérêt du magazine « Mały Format » pour la publication de ce texte (en réponse à la chronique de Rojek), Jędrek finit par le publier sur le blog *utopia.pl*. L'outil *Wydźwięk* a révélé 133 unités positives et 85 unités négatives dans ses propos. Le vocabulaire exprimant la joie est utilisé dans les descriptions de l'environnement du slameur (*beaucoup d'enthousiasme, d'énergie, populariser, populaire*), de sa propre attitude envers le phénomène (« je ressens une *immense gratitude, j'aime cette vie littéraire* », *merveilleux*, des œuvres *tout*

à fait décentes [Jędrek 2024]), et en réponse aux doutes de Rojek (« Le problème des *intellectuels* polonais », « Tu pourrais être bien *meilleure* et plus *efficace* que moi dans ce domaine » [Jędrek 2024]). Jędrek exprime des sentiments négatifs à l'égard de la critique littéraire dans le pays (« La production était si *pitoyable* », « la rédaction ne m'aime remarquablement pas », « il y a beaucoup de discussions *illusoires* » [Jędrek 2024]). Il manifeste une attitude émotionnelle à l'égard du monde de la littérature qui omet les phénomènes « nouveaux ». Son texte peut être considéré comme le manifeste d'un représentant de la communauté slam déçu par les attitudes des autorités littéraires, qui considèrent les formes littéraires interdisciplinaires comme hostiles au genre.

Conclusion

À l'aide de l'outil *Wydźwięk*, j'ai analysé 9 textes qui composent le discours médiatique autour du slam de poésie. Ces textes sont dominés par un vocabulaire à connotation positive. Malgré cette constatation, seuls deux d'entre eux sont explicitement positifs à l'égard du phénomène du slam (ceux de Stokfiszewski et Jędrek). Le plus souvent, les termes positifs expriment par l'ironie l'attitude critique des autres auteurs. Les expressions qui apparaissent dans les énoncés ne sont ni d'ordre morphologique ni flexionnel, ce qui est probablement dû à l'attitude des critiques, guidés par la nécessité de la clarté de la communication.

La plupart des textes analysés datent de 2004, donc du moment discursif, autrement dit de la période durant laquelle le sujet a connu un pic d'intérêt dans l'espace médiatique. Si une minorité de critiques s'attendait à un développement du slam et à des avantages qui en découleraient, d'autres avaient prédit sa disparition dans l'espace social. La majorité des déclarations, en revanche, exprimait une attitude ambiguë, ce qui a abouti à l'exclusion du phénomène du débat public. Les textes constituant un réseau de connexions et tentant de redéfinir l'ordre littéraire ont un caractère indicatif et jouent un rôle de formation d'opinion. Les articles sur le slam reflètent des opinions isolées, qui expriment un désir d'atteindre le public, mais qui ferment ensuite la voie à l'interaction. L'analyse du discours médiatique sur le slam de poésie en Pologne confirme les théories proclamant l'autonomisation des médias (Piekot 2006 : 11). Les plateformes utilisées pour publier des textes ont gagné en subjectivité, car elles sont considérées par les auteurs comme des destinataires du contenu, ce qui raccourcit la communication, sépare les critiques des phénomènes étudiés et permet d'écarter la voix d'une personne donnée du discours public, ce qui équivaut à manipuler les opinions. Un autre aspect favorisant le contrôle du discours est la présence de diverses plateformes d'échange de contenu. Le passage du journal « *Gazeta*

Wyborcza » au site web de la maison d'édition Biuro Literackie a conduit à l'exclusion de la voix de Stokfiszewski, et a donc permis de contrôler le discours et son orientation, voire de le faire disparaître. L'apparition du slam dans l'espace public une dizaine d'années plus tard ne constitue pas une continuation littérale de la direction prise par le texte *Poèmes sur le ring*. Un nouveau discours autour du slam s'est développée, dans lequel les positions formant l'opposition Rojek-Jędreń n'invoquent plus les déclarations de Stokfiszewski ni de Jarniewicz et ne trouvent pas non plus d'espace commun pour débattre sur une même plateforme. Selon la théorie de la subjectivisation des médias au centre en tant que sujet, cette prise de parole est à nouveau privée d'interaction et donc également de la possibilité de se développer, ce qui réduit son rôle de formation d'opinion. Le cas du discours slam ainsi compris révèle que les pratiques médiatiques contemporaines sont hiérarchisées et dépendent davantage du support choisi que du contenu véhiculé.

Le sujet du slam de poésie dans le débat public au cours des vingt dernières années est passé du niveau de déclarations émises par des autorités dans un quotidien national et populaire (« Gazeta Wyborcza »), aux textes de personnalités rassemblés autour d'une seule maison d'édition (Biuro Literackie), en passant par de nouveaux portails littéraires publiant les œuvres et les travaux de jeunes critiques (« Mały Format »), et enfin aux blogs personnels (utopie.pl). L'instant initial du discours qui se focalisait sur les propos de deux universitaires s'est trouvé approprié par un média particulier, qui a donné la parole à de nombreux individus partageant des compétences et des méthodes de réception des œuvres culturelles similaires, ce qui a rattaché le slam au champ littéraire tout en le marginalisant en son sein. Cette « dégradation » symbolique est liée aux transformations survenues dans le fonctionnement des médias au cours des vingt dernières années, marqués par l'affaiblissement du monopole des médias traditionnels, dont les rédacteurs en chef, lors de la sélection de leurs interlocuteurs, privilégiaient souvent des associations contrastées. Enfin, la possibilité de créer rapidement et facilement de nouvelles plateformes peut conduire à l'appropriation du discours et à la construction de messages unilatéraux.

Cet article a été traduit du polonais vers le français par Dorota Walczak-Delanois et Yoana Ganowski. Artykuł został przetłumaczony z języka polskiego na język francuski przez Dorotę Walczak-Delanois i Yoanę Ganowską.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHIE

Bilut-Homplewicz Zofia. 2019. *Jak rozumieć dyskurs w germanistycznej lingwistyce dyskursu?* [In:] *Germanistyka otwarta. Wrocławskie debaty o języku i językoznawstwie*. Red. Artur Tworek. Wrocław: Quaestio. S. 13–25.

Czachur Waldemar. 2020. *Lingwistyka dyskursu jako integrujący program badawczy*. Wrocław: ATUT.

Debata „Slam Poetry” [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuroliterackie.pl/biblioteka/debaty/slam-poetry-3/> [20.02.2024].

Dijk Teun Adrianus van. 1990. *The Future of the Field: Discourse Analysis in the 1990s*. „TEXT”, vol. 10. Pp. 133–156.

Golinczak Michalina. 2004. *Wierszokleci i poeci* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuroliterackie.pl/biblioteka/debaty/wierszokleci-i-poeci/> [20.02.2024].

Grabias Stanisław. 1981. *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie.

Jarniewicz Jerzy. 2004. *Wiersze na ringu* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuro-literackie.pl/biblioteka/debaty/slam-poetry-3/> [20.02.2024].

Jędrzej Grzegorz. 2024. *Niezainteresowani polemiką* [online]. Protokół dostępu: <https://utopie.pl/niezainteresowani-polemika/> [26.03.2024].

Kaczka Maciej. 2004. *Show must go on a mas ni w ząb* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuroliterackie.pl/biblioteka/debaty/show-must-go-on-a-mas-ni-w-zab/> [20.02.2024].

Kapela Jaś. 2004. *Widziałem Slamu cień, do góry wznosił się niczym ptak* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuroliterackie.pl/biblioteka/debaty/widzialem-slamu-cien-do-gory-wznosil-sie-niczym-ptak/> [20.02.2024].

Lisowska-Magdziarz Małgorzata. 2006. *Analiza tekstu w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Loewe Iwona. 2014. *Dyskurs medialny – przegląd stanowisk badawczych*. „Forum Lingwistyczne”, nr 1. S. 9–16.

Nijakowski Lech Michał. 2004. *Znaczenie analizy dyskursu dla socjologii narodowości*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1. S. 69–95.

Piekot Tomasz. 2006. *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*. Kraków: Universitas.

Piotrowicz Paweł. 2004. *Slam poetry* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuro-literackie.pl/biblioteka/debaty/slam-poetry/> [20.02.2024].

Polakowski Mariusz. 2004. *Nie wierzę slammasterom, nie* [online]. Protokół dostępu: <https://www.biuroliterackie.pl/biblioteka/debaty/nie-wierze-slammasterom-nie/> [28.04.2024].

Rojek Barbara. 2024. *Kocur literacki (2): Ryzyk-Fizyk w podróży po zrozumienie*. „Mały Format” [online]. Protokół dostępu: <https://malyformat.com/2024/03/kocur-literacki-2-ryzyk-fizyk-podrozy-zrozumienie/> [16.02.2024].

Rybka Małgorzata, Wrześniewska-Pietrzak Marta, Wiatrowski Przemysław, Zagórska Katarzyna, Kołodziejczak Małgorzata, Świerkowska Dagmara, Wyszyński Jacek. 2021. *COVID-19 – czarna seria ciągle trwa. Medialny obraz koronawirusa i jego oddziaływanie społeczno-polityczne. Raport z monitoringu mediów w ramach konkursu „Badania nad COVID-19” Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie Studia Polonistyczne.

Slam poetycki w Polsce. Antologia wierszy i tekstów krytycznych.* 2023. [online]. Protokół dostępu: <https://archiwumslamu.pl/slam-poetycki-w-polsce/> [31.12.2023].

Stokfiszewski Igor. 2004. *Poetry slams zdobywają coraz większą popularność* [online]. Protokół dostępu: http://niniwa22.cba.pl/stokfiszewski_poetry_slams.htm [20.02.2024].

Wiatrowski Przemysław. 2010. *Ekspresywizmy leksykalne w „Przewodniku Katolickim” z lat 1895–2005. Peiorativa pierwotne*. „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza”, t. 17(37). S. 163–189.

Wierzbicka Anna. 1968. *Miejsce problematyki ekspresji w teorii semantycznej*. „Pamiętnik Literacki”, z. 4. S. 97–119.

Wojtak Maria. 2011. *O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu*. „Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs”, nr 4. S. 69–78.

Żydek-Bednarczuk Urszula. 2013. *Dyskurs medialny*. [In:] *Przewodnik po stylistyce polskiej. Style współczesnej polszczyzny*. Red. Ewa Malinowska, Jolanta Nocoń, Urszula Żydek-Bednarczuk. Kraków: Universitas. S. 179–197.